

Anna Sadowska

Streszczenie

"Strategies in audio description – a study on reception of audio described films and preferences of visually impaired viewers in Poland"

Niniejsza rozprawa ma podwójny cel. Podstawowym jej zadaniem jest sprawdzenie, jak widzowie z dysfunkcją wzroku odbierają wybrane strategie audiodeskrypcji, czyli jakie mają preferencje w stosunku do pewnych technik opisywania filmów. Celem drugim jest skonfrontowanie tych preferencji z istniejącymi zasadami tworzenia audiodeskrypcji i ocena, na ile istniejące zasady odpowiadają oczekiwaniom publiczności.

Od czasu powstania audiodeskrypcji w latach osiemdziesiątych ubiegłego wieku audiodeskrypcję tworzy się w oparciu o zasady, zwane również standardami czy wskazówkami, opracowane przez audio deskryptorów, badaczy audiodeskrypcji, organy państwowe, fundacje i stowarzyszenia działające na rzecz osób z dysfunkcją wzroku. Niewątpliwie standardy pełnią bardzo pomocną funkcję w procesie tworzenia jednolitych, usystematyzowanych opisów oraz w procesie kształcenia audio deskryptorów. Wydaje się jednak bardzo istotne, by w przypadku doboru odpowiednich sposobów opisu kierować się potrzebami i oczekiwaniami samych odbiorców audiodeskrypcji.

W celu zbadania opinii odbiorców wybrano dwanaście punktów kryzysowych, czyli takich kwestii, które przysparzają audiodeskryptorom szczególnych trudności. Należą do nich: opisywanie w trakcie muzyki, opisywanie tego, co znajduje się w kadrze i co prowadzi do rozcłonkowania postaci, typ audiodeskryptora (trzecioosobowy a pierwszoosobowy; obiektywny a subiektywny), zaznaczanie zmiany scen, opisywanie elementów drugoplanowych, umieszczanie dodatkowych informacji w opisie, opis logo, opis mimiki i gestów, opis emocji, zastosowanie języka filmowego, audio wstępy oraz język i styl audiodeskrypcji. Grupę badawczą stanowiło 31 niewidomych i słabowidzących ochotników zrzeszonych w internetowym klubie filmowym Pociąg prowadzonym przez Mazowieckie Stowarzyszenie Pracy dla Niepełnosprawnych De Facto.

W ciągu siedmiu miesięcy badani obejrzeli siedem filmów z audiodeskrypcją. Z każdego filmu wybrano od jednej do trzech scen ilustrujących jeden z punktów kryzysowych. Do każdej z wybranej scen przygotowano i nagrano alternatywną wersję audiodeskrypcji. Badani obejrzeli te sceny, porównali różne wersje i odpowiedzieli na pytania zawarte w formularzach. Każdy uczestnik przechodził ten proces indywidualnie u siebie w domu, a udzielanie odpowiedzi odbywało się przy pomocy komunikacji elektronicznej. Następnie odpowiedzi uczestników zostały sklasyfikowane,

zakodowane i wprowadzone do arkusza kalkulacyjnego w celu dokonania obróbki statystycznej. Wnioski sformułowano na podstawie ilościowej analizy danych, która wykazała, że w wielu przypadkach preferencje uczestników badań nie pokrywają się z zaleceniami standardów.

Przykładowo, uzyskane wyniki wykazały, że uczestnicy badania doceniają znaczenie muzyki w filmie, ale w stosunku do treści wizualnych jest ona dla nich drugorzędna (85%). Gdy rozgrywa się ważna akcja podczas trwania muzyki, to powinna znaleźć się w audiodeskrypcji. Około 25% of badanych stwierdziło, że najlepszym rozwiązaniem byłoby zachowanie równowagi między audiodeskrypcją a muzyką. Ponadto, wydaje się, że większość badanych nie akceptuje audiodeskrypcji, która wiernie odwzorowuje, to co się znajduje w kadrze, a tym samym powoduje filmowe rozczłonkowanie postaci. Jednak to zagadnienie wymaga dalszego badania. Jeśli chodzi o typ prowadzonej narracji, to badani wolą zdecydowanie trzecioosobową narrację. Do pewnego stopnia akceptują także narratora w trzeciej osobie, który czasem zdradza swoją obecność wyrażając np. domniemanie, niepewność. Najślabiej została oceniona wersja narracji pierwszoosobowej, choć i ona miała swoich entuzjastów. Z badań wynika jednoznacznie, że odbiorcy wolą, gdy audiodeskrypcja, zamiast opisywać wiernie, co widać na ekranie, sygnalizuje lub nazywa wprost: zmiany scen, gesty, emocje, stany bohaterów, miejsca, kulturemy, sytuacje, które niełatwo wywnioskować z opisu oraz znane i znaczące postacie pojawiające się w filmie. 90% odbiorców chciałoby słyszeć informacje na temat elementów drugoplanowych w filmie i nawet drobnych szczegółów, jeśli mają one znaczenie dla przebiegu akcji. 80% odbiorców jest zainteresowanych usłyszeniem dodatkowej informacji, nawet jeśli pochodzi ona spoza filmu, o ile ułatwia ona zrozumienie filmu. Odbiorcy chcą by opisy logo wytwórni filmowych i sponsorów były opisane w audiodeskrypcji, ale w sposób ogólny. Według odbiorców byłoby dobrze, żeby opisy logo były ujednolicone. Jeśli chodzi o zastosowanie języka filmowego w audiodeskrypcji, badania nie dały jednoznacznych rezultatów; ta technika ma swoich zwolenników jak i przeciwników. Uczestnicy badania są zadowoleni z zastosowania w filmach audio wstępu (90%); dzięki dodatkowym informacjom mogą lepiej zrozumieć film. Ponadto, badani w większości przyznają, że wolą audiodeskrypcję prowadzoną w języku ogólnym, literackim. Badania zakładały, że wystąpi zależność między rodzajem zaburzenia wzroku a wyborem strategii audio deskrypcji, na przykład osoby, które kiedyś widziały mogłyby częściej akceptować użycie języka filmowego w opisach. Analiza nie wykazała jednak żadnego związku między zaburzeniami wzroku a wyborem rodzaju strategii, co jednak można tłumaczyć zbyt małą liczbą uczestników badania.

Uzyskane wyniki rzucają nowe światło na podejście do audiodeskrypcji – pozwalają na zweryfikowanie wybranych sądów od dawna obowiązujących w standardach audiodeskrypcji, pokazują że publiczność z zaburzeniami wzroku jest coraz bardziej świadoma swoich potrzeb i oczekiwań w stosunku do audiodeskrypcji, a także zachęcają do dalszych poszukiwań. Na przykład,

w przyszłości byłoby warto sprawdzić czy rzeczywiście nie ma zależności między zaburzeniem wzroku a wyborem typu strategii. Podobnie, należałoby jeszcze zweryfikować użycie języka filmowego, zwłaszcza w filmach, w których technika filmowa jest zauważalna. Należałoby przeprowadzić dokładniejsze badania w celu przeanalizowania użycia języka literackiego i kolokwialnego w różnych typach filmów (tak jak to się dzieje w audiodeskrypcji kreatywnej czy autorskiej), gdyż można przypuszczać, że przyzwyczajenie publiczności do języka literackiego może wpływać na ich preferencje.

Niniejsza praca składa się z pięciu rozdziałów. Rozdział 1 wyjaśnia czym jest audiodeskrypcja, nakreśla kontekst i przedstawia, co jest przedmiotem pracy. Rozdział 2 przeprowadza analizę literatury na temat standardów audiodeskrypcji i badań w zakresie audiodeskrypcji oraz wprowadza pojęcie strategii, jako alternatywnego podejścia do audiodeskrypcji oraz punktów kryzysowych, które wymagają zastosowania wybranych strategii. Rozdział 3 przedstawia cel pracy i kontekst badania, czyli uczestników, materiały, metodologię, a także punkty kryzysowe, które zostały poddane analizie w tym badaniu. Rozdział 4 jest poświęcony wynikom badań, a Rozdział 5 zawiera końcowe podsumowanie.